

formidine acumen doctrinæ obtundat, amissa se-
veritate. Duplici igitur genere pro se orandum
hortatur; ut et sensus ejus impleatur spiritu ad
eloquendum plene mysterium, et facultas illi detur
audaciæ in asserendo, quam utique precem libenter
audit Deus; videt enim legationem suam in Apo-
stolo suo despici, unde utique indignatus in causa
sua non negabit effectum. Si enim consuetudo et
lex est legatis hominum non inferre exitia: qua
præsumptione et audacia legatis Dei non solum exi-
tia, sed et mors irrogatur! Quare et dicit: «Pro
quo legatione fungor in catena.» Non enim per-
mittebatur libere loqui, sed in subjectione et ne-
cessitate verba Dei referens, vinculis, plagis sub-
jiciebatur, et mortibus: et lapidatus est enim et
ad bestias pugnavit Ephesi (*I Cor. xv, 32*).

(Vers. 21, 22.) «Ut autem sciatis et vos ea quæ
circa me sunt; quid agam plene notum faciet vo-
bis Tychicus dilectus frater, et fidelis minister in
Domino: quem misi ad vos in hoc ipsum, ut co-
gnoscat 251 quæ circa vos sunt, et consoletur
corda vestra.» Per Tychicum Ephesii discunt quid
agat Apostolus, et idem cognoscit, quid agerent

A Ephesii. De Apostolo, quia divina erant quæ age-
bat, dubium non erat; sed hoc sciendum erat de
eo, quid ageret inter perfidos, et insidias eorum.
De Ephesiis vero hoc cognoscendum, si profice-
rent, necne. Ut ergo obedirent, et libenter audi-
rent verba Tychici, hunc commendat, et fratrem
istum dilectissimum vocans, et ministrum Dei
idoneum.

«Pax fratribus, et charitas cum fide a Deo Patre
nostro, et Domino Jesu Christo.» Pacem quæ
est janua dilectionis, optat esse cum fratribus,
et charitatem cum fide; ut ingressi per pacem,
possint manere in charitate, quæ est ex fide. Hæc
est enim Dei Patris et Filii ejus Domini nostri
Jesu Christi.

B «Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum
nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.»
Præscius Apostolus multos futuros desperatæ
fidei sensum habentes de Domino nostro Jesu
Christo, cum iis æternam gratiam dicit man-
suram qui diligunt Christum, recte de illo, et cum
Dei Patris voluntate sentientes; qui enim dege-
nerem hunc dicunt, data illis gratia auferetur.

IN EPISTOLAM B. PAULI AD PHILIPPENSES.

PROLOGUS.

Philippensibus verbum fidei Apostolus tradidit;
somnia enim monitus est, sicut continetur in Actis
apostolorum (*Act. xvi, 9*), ut accederet ad eos, et
aperiret aures eorum ad recipiendum sermonem
Domini. Multis ergo diebus commoratus apud eos,
instruxit eosdem in doctrina Domini. Et quia post
cessum ejus non sunt translati ad aliud, sicut
Galatæ: sed permanserunt in fide, non recipientes
pseudoapostolos; per epistolam collaudat eos, gau-
dens in proposito cordis eorum. In horum laude
aliorum vituperatio continetur: Corinthii enim
multo tempore audientes Apostolum, recedente eo,
a diversis pseudoapostolis fuerant eversi: unde
isti jure laudantur.

CAPUT PRIMUM.

(Vers. 1.) «Paulus et Timotheus servi Jesu Chri-
sti.» Apostolum se tacet, quia iis scribit qui de
illo recta sentirent; ideo dignitatem suam suppri-
mit, erat enim his manifesta: conditionem vero
fatetur; quia qui Christum confitentur dominum,
his magis liber est, et habet salutem. «Omnibus
sanctis in Christo Jesu.» Sanctis scribit more suo,
sed qui in Christo Jesu sancti sunt, id est, qui Deum
et hominem Christum fatentur; Photinus enim
Christum Deum negat, et Manichæus hominem:
ideoque immundi sunt. Non ergo iis scribit, qui
mendaciis propriis supprimunt veritatem. «Qui
sunt Philippis.» Quibus scribat, significat. «Cum

PATROL. XVII

C episcopis et diaconibus; » hoc est, cum Paulo et
Timotheo, qui utique episcopi erant; simul signi-
ficavit et diaconos, qui ministrabant ei. Ad plebem
enim scribit; nam si episcopis scriberet, et diaco-
nibus, ad personas eorum scriberet, et loci ipsius
episcopo scribendum erat, non duobus, vel tribus,
sicut et ad Titum et Timotheum.

(Vers. 2.) «Gratia vobis et pax a Deo Patre
nostro, et Domino Jesu Christo.» Manifestum est
Deum patrem esse, Christum vero Jesum Dominum
nostrum. Numquid non videtur plus dominus esse
quam pater? Sed inter homines in mundo: apud
Deum vero Patrem, et apud Christum dominum
concordia est. Hic enim, hoc est, in mundo, ideo
plus est dominus quam pater; quia aut et ipsius
patris dominus est, aut pater filium non suæ con-
ditionis generat, sed alienæ: Deus autem sic ge-
nuit, ut in potestate ejus sint quos genuit; ut nati
ingenui, servi tamen ejus sint: cum hos tradit
proprio Filio, facit illos etiam servos Filii sui,
ut sit dominus eorum, sicut dicit: Pater, quos
dedisti mihi, tui erant (*Joan. xvii, 9*), et mihi eos
dedisti; ut in Patre et Filio servi sint Dei unius.

(Vers. 3, 4, 5.) «Ego quidem gratias ago Domi-
no super omni memoria vestri, semper in omni
oratione mea pro omnibus vobis cum gaudio ora-
tionem faciens, super communicatione vestra in
Evangelio.» Primum quidem Domino gratias agit,
cujus nutu prospera omnia cedunt fidelibus. In
omni oratione sua memor eorum cum exsul-

14

tatione, quod participes facti sint Evangelii, sicut Petrus apostolus, inter cætera dicens: « Ut sitis, inquit, consortes divinæ naturæ (II Petr. 1, 4). »

« A prima die usque nunc. » Prævidit enim Apostolus devotionem illorum, et fidem ratam (39) ex ipsis principiis, et gavisus est in eis, semper sciens eos multis exemplo esse futuros.

252 (Vers. 6, 7.) « Confidens in hoc ipsum, quod qui inchoavit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu, sicut est justum mihi hæc sentire pro omnibus vobis; eo quod habeam vos in corde et in vinculis meis, et in defensione et confirmatione Evangelii; quoniam omnes mihi participes gaudii estis. » Securus de bonitate et justitia Dei, et de horum fide non ambigens, confidit quod Dei auxiliis adjuti, perseveraturi sint in fide usque ad diem Domini, in quo remunerandi sunt persistentes in fide. Nec aliud debuit de his sentire, quos semper inflexibiles in devotione Dei expertus est, tam directum et infatigabilem cursum eorum videns, ut cogitaret dignos hos sibi participes gaudii esse. Unius enim fidei homines congaudere oportet de spe futuræ immortalitatis et gloriæ.

(Vers. 8.) « Testis enim mihi est Deus, quemadmodum desiderem omnes vos in visceribus Jesu Christi. » Deum testatur, ut affectum commendet justis (40); qui enim multum de aliquo sentit, ut credibile hoc faciat, testificatur: per quod et provocat desiderium illorum erga se, ut desiderati desiderent. Desiderat ergo omnes hos non humana cupiditate, sed in amore Christi, non carnis affectu, sed spiritus; ut participes hos habeat et in sensu mysterii divinitatis, et incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

(Vers. 9, 10, 11.) « Et hoc oro ut charitas vestra magis magisque abundet in agnitione et omni sensu, ut probetis quæ sunt utilia: ut sitis sinceri et inoffensi in diem Christi, repleti fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei. » Deo adjutore, ordinem disciplinæ christianæ vult eos imbuere; ut quia firmati in fide sunt, non sint nescii sacramenti credulitatis suæ: et scientes discernere utilia a contrariis, justitiæ operibus ornent doctrinam Domini, fructum facientes immortalitatis ad abundantiam omnium bonorum, ut gloriosus in his apparet magister gentium.

(Vers. 12-17.) « Scire autem vos volo, fratres, quod quæ ad me pertinent, ad profectum (41) Evangelii venerunt; ita ut vincula mea manifesta in Christo facta sint in omni prætorio, et in cæteris omnibus; utque plures ex fratribus in Domino confidentes vinculis meis, cœperint magis audere sine

(39) Nonnulli mss., et fidem rectam. Minime male.

(40) Dictionem justis mss. aliquot non agnoscunt, cujus loco nonnulli ponunt, cujusmodi. Infra vero edit. Rom. reposuerat, ut magis desiderent, ubi reliquæ, ac mss., ut desiderati desiderent.

timore verbum Dei loqui. Alii quidem et propter invidiam et contentionem: quidam vero et propter bonam voluntatem Christum prædicant. Alii quidem ex charitate, scientes quod in defensionem Evangelii positus sum: aliqui vero ex contentione Christum annuntiant, non simpliciter existimantes quod pressuram suscitent vinculis meis. » Hæc explanatione non indigent; tamen, propter sollicitudinem nostram, ne qua in dubium veniant, per ordinem ea apertius prosequamur. Quoniam superius participes hos gaudii sui pronuntiavit, ideo quid profecerit prædicatio ejus insinuat, quasi charis; ita ut omnibus innotuerint passiones ejus pro Christo. Per hanc humilitatem gloriosum se indicat, ut habeant occasionem gaudendi amatores ejus; quia cujus vincula in Christo manifestantur, dignitas ejus crebrescit.

« In omni prætorio, et in cæteris omnibus, » id est, in omni Judaismo, et per universas Ecclesias gentium; præest enim Judaismus, quia ipsi facta promissio est, sicut dicitur: « Quia salus ex Judæis est (Joan. iv, 22). » Ideoque plures ex fratribus exemplum suum secutos, ausos dicit fuisse loqui verbum Dei cum fiducia: constantia enim ejus multos animavit, ut non præterirent 253 evangelizare (42), comperto exemplo Apostoli, quod Deus adest, ut tueatur diligentes se; sed et alios falsos fratres, non fiducia, neque dilectione Dei, sed contentione zeli incitatos, Dei verbum dicit prædicare, quasi invidos. Plures ergo e fratribus sincera quidem, sed diversa voluntate Christum annuntiabant; alii enim bona voluntate hoc agebant ad gloriam Dei solius; alii vero charitate incitati apostoli, certi de tuitione Dei. Sic iterum e contra alia duo genera ponit, quæ non sincero animo prædicabant; quidam enim invidentes Apostolo, contentione hoc agebant: alii vero astutia simulationis Christum annuntiabant; ut possent seditiones excitare Apostolo, quasi auctori hujus sectæ, qui multos aggregaverat suæ conspirationi. Major enim invidia crescebat Apostolo, quando ex latere ejus multi videbantur docere.

(Vers. 18-21.) « Quid enim? Dum tamen quovis modo, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur: et in hoc gaudeo, sed etiam et gaudebo. Scio enim quod hoc mihi procedet ad salutem (43) per vestram precem, et subministratorem spiritus Jesu Christi secundum contemplationem et spem meam; quia in nullo confundar, sed in omni exerta fiducia, sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem; mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum. » Primum gaudium ejus est in fratribus qui bona voluntate Christum annuntiant: deinde etiam

(41) Rom. edit., quod quæ mihi acciderunt, magis ad profectum, etc.

(42) Omnes edit. ac pauci mss., ut non timerent evangelizare.

(43) Rom. edit., proficiet ad salutem..., secundum expectationem et spem meam.

in eo se dicit gaudere, quod fallacia hominum ad- A
versus eum compositum erat, ut ad invidiam et
pressuram ejus Christus prædicaretur. Hoc enim di-
cit sibi ad vitam proficere, quod illi paraverant ad
mortem; hanc enim vitam suam dicit esse, si Chri-
stus omnibus prædicetur, et se etiam mori paratum,
ut hoc possit impleri, sciens magnam sibi pro hoc
voto et efficacia dari posse mercedem (44): impe-
rita enim malitia adversum se semper machinatur,
dum nescit. Ad calcandam ergo horum malevolen-
tiam, qui recti fallacia insidias vitæ ejus tendebant,
Dei præsiidiis se muniri testatur, iis quos utique so-
cios gaudii sui dicit, adjuvantibus oratione propter
communem alacritatem, et sancti Spiritus submini-
strationem, qui contra voluntatem illorum et vias
aperiret prædicanti, dans gratiam et fiduciam verbis B
ejus, ut ortas seditiones compekeret. In nullo ergo
se dicit confundi in doctrina Christi: quia et spes
magna promissionis est, et quia nihil in ea turpe,
inhonestum, aut fallax est, sicut apud paganos,
sed aperta simplicitas. Hinc est enim unde cum
omni constantia non cedit adversis, ut magnificetur
Christus in corpore ejus, sive occidatur, sive cæsus
evadat. Ex eo enim quæ et quanta spes in Christo
est, consideratur; quando non solum cædi et affligi
pro eo, sed et mori paratus est. Vitam enim suam,
sive in præsentem, sive in futuro, Christum esse dicit,
sicut et evangelista Joannes testatur, dicens: « Quod
factum est, in ipso vita erat, et vita erat lux ho-
mirum (Joan. 1, 3, 4). » Pro hac vita mortale cor-
pus tradit, ut id recipiat in æternum: ac per hoc C
lucrum computat mori pro Christo.

(Vers. 22-26.) « Si ergo vivere in carne, hic
mihi fructus est operis: et quid eligam ignoro.
Coarctor autem in his duobus, desiderium habens
dissolvi, et cum Christo esse, multo enim melius:
remanere autem in carne valde necessarium propter
vos. » Et hoc certum habens, scio quia manebo et
permanebo omnibus vobis in vestrum profectum et
gaudium fidei; ut gloria vestra abundet per Chri-
stum Jesum in me, per meum adventum iterum ad
vos. Manifestum est quod dicit, quia si in carne
positus non otiosus est, quod vivit; habet enim
fructum operis sui. « Quid eligam, inquit, ignoro. »
Duabus enim ex causis urgetur; habet enim desi-
derium excedere, et cum Christo esse multo melius D
æstimans; ut jam præsens sit apud Deum, ut ex-
optatis et promissis fruatur; in carne vero ut sit
adhuc, necessarium dicit propter instructionem
credentium. Et cum dissolvi et cum Christo esse
multo melius ducat; certum tamen hoc scire se
protestatur, quia manebit in carne ad profectum
fidelium: ut gloria eorum abundet in Domino, pro-
ficiens ad laudem Apostoli, cum iterum viderint
eam. Crementum enim faciunt scientiæ, et plenius
fundantur in fide. Quantum affectum habuit circa

credentes, ut hoc quod multo melius sibi esse dicit,
non eligat: sed hoc velit, quod expediat multis,
certus etiam Domino hoc placere, quod pro multo-
rum salute proficiat. Quis non tertii cæli cupidus
sperneret omnem 254 curam præsentem? quis
non paradisi superioris desiderio omnia hæc post-
poneret? quis non verborum arcanorum memor
humana eloquia devitaret? quis non post tanta exi-
tia eligeret requiem? Sed quia charitatem omnibus
anteponit, hoc secutus est quod proficeret fratri-
bus.

(Vers. 27, 28.) « Tantum digne Evangelio Christi
conversamini. » Dignam conversationem vult eos
exhibere disciplinæ Dominicæ; ut non pœniteat eum
voluisse remanere in carne. « Ut sive cum venero
et videro vos, sive absens audiam de vobis quod
stetis in uno spiritu, unanimes, pariter cum fide
Evangelii certantes, et non pavescentes in quoquam
ab adversariis, quæ est illis ostentatio interitus (45),
vobis autem salutis. » Unanimes vult eos esse in
fide et devotione contra adversarios, ut eadem au-
diat de illis absens, quæ vidit et præsens; ut in
nullo paventes minas aut terrores adversariorum,
custodiant fidem, scientes quia eis qui pro Christo
tribulantur, ad salutem proficit: illis vero qui
tribulant, ad perditionem.

(Vers. 29, 30.) « Et hoc a Deo donatum est vobis
pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed
etiam ut pro illo patiamini, idem certamen habentes,
quale et vidistis in me, et nunc auditis de me. »
C
Quamquam Dei gratiam extollat in omnibus, ad
laudem tamen illorum proficit, quod dicit quia Deus
illis concessit pati pro Christo; non enim concedit
vel donat nisi amatoribus Christi. Ideo dicit: « Pro
Christo donatum est vobis; » ut a Patre Deo do-
natum sit diligentibus Christum, ut ad argumentum
meritorum suorum patiantur pro Christo, et se-
quentes exempla Doctoris sui, omni confidentia cer-
tent ad triumphandos infideles.

CAPUT II.

(Vers. 1-4.) « Si qua ergo exhortatio in Christo,
si quod solatium charitatis, si qua participatio spi-
ritus, si qua sunt viscera et miserationes, implete
gaudium meum, ut idem sapientes, eandem chari-
tatem habentes, unanimes, unum sentientes, nihil
D
fiat secundum irritationem, neque secundum ina-
nem gloriam, sed in humilitate mentis alius alium
existimantes superiorem sibi: non quæ sua sunt
unusquisque contemplantes, sed quæ aliorum sunt. »
Hoc dicit, qui, si est vera exhortatio spei in Chri-
sto apud vos, qua vos invicem consolamur, in so-
latium charitatis communis, si participatio Spiritus
sancti, per quam jungimur in uno corpore novo,
si qua sunt viscera, id est, si in animo vestro sum,
sicut et vos in meo, si miserationes, hoc est, si

(44) Eadem edit. Rom., et efficacem dari posse mercedem.

(45) Edit Rom., quæ est illis occasio interitus.

affectus pietatis in amore est, implete gaudium meum. Hæc quæ enumerat, tunc vera probanda significat, si ista quæ subter mandat, fuerint servata; ut unanimes sint, et spiritu humiles, non se invicem provocantes, sed in charitate gaudentes; ut gaudium Apostoli plenum sit in eis. Sic ergo eos constringit, ut si hæc non custodierint, nec in cæteris probati videantur; ut quia in aliis nolunt se improbatos videri, ista quoque servant, ut perfecti sint. Sine dubio enim erant inter eos dissentientes et inquieti, et qui inani gloriæ studerent, contendere et vincere volentes cum animi atrocitate, ubi præmium non est: sed parit lites, et rumpit charitatem. Quæ enim potest esse plebis, in qua vasa aurea et argentea tantum sint, non et lignea et fictilia? Sed possunt exercitio boni immutata fieri aurea et argentea; quia non naturæ vitium est, sed voluntatis.

(Vers. 5, 6.) « Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se parem Deo. » Christus semper in forma Dei erat, quia imago est invisibilis Dei. Sed Apostolus de Dei Filio, cum incarnatus homo factus est, tractat dicens: « Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, » id est, Deo et homine. « Qui cum in forma Dei esset, » inter homines utique conversatus, verbis et operibus apparebat esse Deus. Forma enim Dei nihil differt a Deo; ideo enim forma et imago Dei appellatus est, ut intelligeretur non ipse Pater esse Deus: sed hoc esse, quod Deus est. Hic ergo « non rapinam arbitratus est esse se parem Deo; » sciens enim in forma Dei se esse, non furatus est, ut diceret: « Ego et Pater unum sumus (Joan. x, 30). » Et alibi in Joannis Evangelio: « Propterea, inquit, persequerentur Judæi Jesum, quia non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem sibi proprium dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (Joan. v, 18). » Jure ergo exæquavit se Deo; ille enim arbitratur rapinam facere, qui se parem facit ei quo inferior est.

« Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu repertus ut homo. 255 Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. » Christus igitur sciens in forma Dei se esse, æqualem se ostendit Deo: sed ut humilitatis legem doceret, Judæis se comprehendentibus non solum non repugnavit: « Sed semetipsum exinanivit; » hoc est, potestatem suam ab opere retraxit; ut humiliatus otiosa virtute infirmari (46) videretur. « Formam servi accipiens, » dum tenetur et ligatur, et verberibus agitur, usque ad crucem factus obediens Patri, cui se æqualem sciebat, non sibi defendit æqualitatem, sed subiecit se. Hanc patientiam et humilitatem imitari nos docet, ut non solum cœqualibus non nos anteponamus: verum-

(46) Nonnulli mss., otiosa virtute informari.

A etiam inclinemus nos, auctoris nostri secuti exemplum. Formam tamen Dei non accepisse dicitur, sed esse in forma Dei: servi autem formam accepisse, dum quasi peccator humiliatur. Servi autem ex peccato fiunt, sicut Cham filius Noe, qui primus merito nomen servi accepit (*Gen. ix, 25*). Non enim mihi, sicut quibusdam, videtur sic formam servi accepisse, dum homo natus est. Vide enim quid dicat: « Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, » id est, Deo et homine. Ante incarnationem enim aut Christus potest dici, aut Jesus; quia simul ambo nomina et hominis filium, et Dei Filium significant. Nam ante nativitatem quid dicit inter cœtera? Petra autem erat Christus (*I Cor. x, 4*), et non tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt (*Ibid. 9*). Ubi ergo aut Deum, aut hominem vult significare Scriptura, unum e duobus ponit: aut Jesum, aut Christum. Dei enim Filius cum homo natus sit, in forma Dei erat; quia cum homo videretur, opera Dei faciebat; ut in gestis rebus appareret Deus esse, qui tantum homo esse putabatur. Opera enim formam significant, ut quia opera ejus, non utique hominis opera sunt, hic qui in opere vel forma Dei erat, Deus intelligeretur. Forma enim Dei quid est, nisi exemplum quo Deus apparet, dum mortuos excitat, surdis reddit auditum, leprosos mundat, et alia? Quomodo autem homini similis factus dicitur, si homo tantum erat: et qua ratione habitu repertus ut homo est, si non esset et Deus; nisi quia cum antequam se inclinari permetteret, semper in Dei virtute visus sit, postea infirmatus in habitu hominis repertus est? Nam in monte utique, quasi Deus apparuit (*Matth. xvii, 2*): et in mari pedibus ambulans (*Matth. xiv, 26*), non solum homo, sed et Deus visus et intellectus est. Denique qui erant in navi, quid dicunt? Vere Filius Dei est hic (*Ibid. 33*). Ista ergo virtute cessante, velut homo visus est; ideo enim dicit quasi ut illud significet, quia et Deus est. Infirmitatis enim causa Deum dicit similem factum hominibus. Quod in subjectis aperit, dicens: « Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. » Hinc est unde habitu repertus ut homo est; retinens enim virtutem suam, ne appareret in eo, ut homo visus est et occisus, qui mori nescit.

D (Vers. 10, 11, 12.) « Propter quod et Deus superexaltavit eum, et donavit ei nomen quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum: et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. » Quid et quantum humilitas mereatur, ostendit, ut magis hanc appeteremus, calcata jactantia. Unde dicit Salomon: « Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam (*Prov. iii, 34*). » Quare et Dominus: « Qui se, inquit, exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exal-

tabitur (*Luc. xiv, 11*). » Hæc est ergo humilitas, si sibi quis nec quod deberi novit, defendat. Denique Pharisæus ille, vera de se dicens, exaltasse se dictus est; ac per hoc humiliatus est (*Luc. xviii, 11-14*): Christus autem plus fecit, qui cum Deus sit, caro factus hominibus se inclinavit. Nunc videamus quomodo donatum est Christo nomen, quod est super omne nomen, quasi egerit Filius Dei, aut imperfectus fuerit; qui enim eget, imperfectus est. Si enim in forma Dei erat, erat par et æqualis Deo; quomodo donatum est illi? Etenim donatum dicit, qui se humiliavit, et quasi homo apparuit, exinanens se, factus obediens usque ad mortem. Si ergo perfectus natus est, quomodo eguit? Perfectum Dei Filium natum de Deo Patre qui negat, Arianus est; nam ante passionem, æqualem se Deo Patri ostendit, sicut et supra memoravi. Unde constat hunc natum esse perfectum; in nativitate enim sua omnia consecutus videtur. In plenitudine enim divinitatis est natus ad omnia agenda quæ gessit; ut prius **256** donum accepisset, quam gereret, ad quæ agenda natus est. Videtur ergo donum Patris, hoc est, esse Filium, et nomen ejus super omne nomen sit, hoc est, esse Deum; nomen enim Dei, sed per naturam, non per solam appellationem, super omne nomen est. Hinc est, « ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum, » sicut ad Romanos significat, inter cætera dicens: « Et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula (*Rom. ix, 5*). » Quæ sint autem hæc omnia in epistola ista aperit dicens, cœlestia et terrestria et inferna: alia enim nulla sunt. Quibusdam tamen videtur homini donatum esse nomen, quod est super omne nomen, quod nullo genere, nulla ratione convenit. Si enim Christus Dei Filius idem ipse et homo est, non poterat Deus homo factus, sed manens Deus, his egere quæ habebat: aut si secundum quod homo erat, his egebat, quæ Dei sunt, ipse sibi Dei Filius Deus dedisset, quæ deerant ei juxta quod homo erat. Quod quidem ab insipientia dicitur. Et quare Pater dicitur dedisse, cum ipse qui homo factus erat, nihil de haberet? aut non poterat Filii divinitas (47) corpori suo et animæ præstare, quæ deerant? Sed forte quia a Deo Patre sunt omnia, ideo ipse dicitur dedisse. Si ergo a Patre omnia, quare non dicatur cuncta Filio suo per generationem dedisse? Et quamvis æqualem sibi genuerit Filium, ordo tamen exigit ut in nomine Patris agantur omnia. Hoc Pater concessit Filio post crucem, ut omnia in nomine Filii salventur. Denique dicit Dominus de discipulis ad Patrem: « Pater, quos dedisti mihi, custodivi, tui enim erant, et mihi eos dedisti (*Joan. xvii, 12*). » Et ad discipulos ait: « Usque modo nihil petistis in nomine meo; petite,

et accipietis (*Joan. xvi, 24*). » Hoc ergo natus accepit, ut post crucem manifestaretur, quid a Patre dum generaretur, acceperit. Nomen enim tunc accepit (48) a Patre, cum a creatura cœpit sciri; cognoscitur enim quid propter hæc quæ gessit, antequam gereret, acceperit. Denique ante crucem dixit: « Omnia mihi tradita sunt a Patre meo (*Matth. xi, 27*). » Quomodo ergo hoc ad corpus potest referri, ut Dei nomen corpori sit donatum, cum constet Christum hominem esse et Deum, quia nec dignum est, ut Deus immutetur in carnem, neque caro hoc possit effici quod est Deus; sed forte ut adoptione Deus esset, et hic color est; incipiet enim ex parte Deus verus esse Christus, et ex parte adoptivus, aut duo dii. Sed aliud Scriptura significat: illi enim donatum significat, qui se exinanivit, qui formam servi accepit, qui in similitudinem hominis factus est homo, qui Patri obedivit. Si homo Deo Patri obedivit, quid magnum est, quod dixit Apostolus? Sed hoc magnum est, quia cum æqualis esset, obedivit. Et quid laudis est, si in similitudinem hominis factus est homo; ut homini similis homo factus dicatur? Sed non potest fieri; nemo enim in similitudinem fit alicujus, nisi alius sit, antequam fiat in similitudinem cujus vult; per causam enim similis factus est, non per substantiam. Et quis est qui se exinanivit? Homo. Ergo habebat (49). Et quomodo accepit? Sed quid poterat se exinanire homo res infirma? Et in forma Dei numquid homo erat? Sed forte homo in forma Dei Filius erat (50). Age, Filius Dei in cujus forma erat? Et si jam homo in forma Dei, hoc est, Filius Dei erat, jam ante passionem perfectus erat. Non ergo post passionem aliquid accepit. Sed videamus, quid de eo scriptum sit: « Propter quod superexaltavit eum Deus, et donavit ei nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. » Consideremus nunc dicta, et sic advertamus vim locutionis. Certe nomen, quod super omne nomen est, Dei nomen est. Sed si per naturam non constat hoc nomen non est super omne nomen; appellativum enim nomen in solo vocabulo est, non in nobilitate naturæ; et adoptivo Deo non flectit creatura genu, sed vero, non concreaturæ. Et quomodo fieri potest, ut homo sit in gloria Dei Patris? Etiamsi adoptivus Deus sit homo, in gloria Dei Patris non potest esse; nam ei hoc competit, qui natus est de Deo. In gloria enim Dei Patris esse, nihil differre a Deo est; ut una gloria sit Patris et Filii per communem substantiam et virtutem; est enim hæc unitas naturæ. Quid, rogo, contrarium est, si Filius donum a Patre accepisse dicatur; cum omnia **257** Filii a

(47) Mss. Laud., aut non poterat Filius divinitatis.

(48) Vet. edit., ac mss. aliquot, Non enim tunc accepit.

(49) Laud. cod., Homo. Ergo agebat.

(50) Nonnulli mss., homo in forma filii Dei erat.

Patre sint, a quo et cuncta esse creduntur? Substantiam autem Dei idcirco naturam dicimus, quia natus de illa Christus est.

(Vers. 12, 13.) « Itaque, dilectissimi mihi, sicut semper obedistis, non in presentia mei tantummodo, sed multo magis nunc in absentia, cum timore et tremore vestram ipsorum operamini salutem; Deus est enim, qui operatur in vobis, et velle et operari pro bona voluntate. » Deum bonos conatus adjuvare testatur; omnem enim gratiam semper reportat ad Deum; ut nostrum sit velle, perficere vero Dei. Nam quis vinceret Principes ac Potestates, rectores tenebrarum harum, spiritalia nequitiae in caelestibus, nisi solus Deus, quos causa invidiae inimicos habemus? Indignantur enim nos dici filios Dei. Non ergo novum est, quod hortatur: sed ut more solito subditi sint Evangelio, curam propriae conversationis habentes; bona enim conversatio salutem operatur.

(Vers. 11-14.) « Omnia facite sine murmurationibus et haesitationibus, ut sitis irreprehensibiles et simplices, sicut filii Dei, immaculati in medio nationis pravae et perversae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitae continentes ad gloriam mihi in die Christi; quia non in vacuum cucurri, nec in irritum laboravi. Sed etsi immolor super sacrificium et ministerium fidei vestrae, gaudeo et gratulor omnibus vobis. Ob id ipsum autem et vos gaudete et congratulamini mihi. » Ut fidei et operum suorum fructus possint habere, commonet ut omnia, quae ad disciplinam pertinent christianam, sine haesitationibus faciant et murmurationibus; quia si negligenter et indevote aliquid agitur, ad effectum non pervenit, quia in reprehensionem cadit: sed ut omni simplicitate operentur, quasi filii Dei immaculati, ut memores professionis suae respondeant; ut inter diffidentes tam clari appareant vita, conversatione, moribus, quemadmodum sol et luna inter stellas splendore sublimes sunt. Sicut enim stellae, apparente sole, obscurantur; ita injusti et infidi presentibus fidelibus et justis, turpes et deformati videntur; ut gloria sit Apostoli in adventu Filii Dei, cujus plantatio tales edidit fructus. Labor enim et efficacia ejus tunc probabitur non esse inanis. « Itaque etsi immolor, ait, super sacrificium et ministerium fidei vestrae, gaudeo. » Si enim oppressus fuerit a perfidis, cur eos aggregaverit suae conspirationi, gratulandum sibi significat; scit enim effectum habere mortem suam. Magna enim maestitia est, si patitur quis pro eis in quibus nihil proficit. Quamobrem gaudere se in illis, et eos congratulari sibi debere testatur, ut invicem participes sint gaudii communis et plebs et magister idoneus.

(Vers. 19-24.) « Spero autem in Domino Jesu Timotheum in brevi me mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, certior de vobis factus. Neminem enim habeo tam unanimem, et qui sinceram circa

A vos sollicitudinem gerat; nam omnes quae sua sunt, quaerunt, non quae Jesu Christi. Probationem autem ejus nostis, quod ut filius cum patre mecum servivit in Evangelio. Hunc ergo spero me missurum confestim, ut videro quae circa me sunt. Confido autem in Domino, quod et ipse cito ad vos veniam. » Absoluta sunt haec, nec interpretatione egent; post epistolam enim istam Timotheum se missurum significat, per quem ad fidem agnoscat, quae circa hos agantur. Erat enim Apostolo unanimes; quare et circa eos sollicitior signatur, non sicut quidam, qui dum semetipsos commendare volebant, negligentes erant de disciplina et conversatione fratrum. Non enim devoto animo praedicabant, sed propter propria lucra. Et quia Timotheus vir erat egregius, dicit quia probatum hunc habebat, qui erat cum eo ut filius charissimus, deserviens Evangelio Christi. Ideo hunc filium dicit, quia ab ipso fuerat ordinatus: hunc se praemittere, se quoque in brevi iturum ad eos (51).

(Vers. 25, 26, 27.) « Necessarium vero arbitratus sum Epaphroditum fratrem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum, et ministrum operis mei, mittere ad vos; quandoquidem desiderabat vos omnes, et impatienter sollicitus erat, eo quod audieratis illum infirmatum fuisse. Etenim infirmatus est prope mortem: sed Deus misertus est illius, non solum autem ejus, sed et mei; ne tristitiam super tristitiam haberem. » Omnia haec manifesta sunt; Epaphroditum enim significat se missurum cum ista epistola ad eos. Invicem enim desiderio sui moesti erant infirmitatis ejus causa, et populus et Epaphroditus; ut viso eo, recrearentur de recuperata salute ejus, et ille careret sollicitudine, quam videndi eos gerebat. Erat enim eorum apostolus ab Apostolo factus, dum illum ad exhortationem eorum mittebat ad eos: et quia vir erat bonus, desiderabatur a plebe. Quid ergo est ut presente Apostolo, qui mortuos suscitabat, hic Epaphroditus infirmaretur usque ad mortem? Numquid non oravit pro illo Apostolus, et non impetravit, ut citius sanaretur? Sed signa infidelium causa fiunt: nam huic non ad detrimentum contigit aegritudo, sed ad augmentum. Probationes enim diversae sunt credentium; alius enim per aegritudinem, alius amissione charorum, alius per damnum pecuniae, alius per tribulationes probatur, si in necessitate stabilis inveniatur, auxilium a diversa parte non quaerens, ut augmentum faciat meritorum. Non ergo contempta est postulatio Apostoli, sed melius provisum ei, pro quo petebat. Quid autem illud est, ut cum de excessu fratrum in alia epistola non contristari debere admoneat: in hac autem contristandum se, si exisset Epaphroditus a corpore, significat? Tristitiam se si, exisset, habiturum dixerat super tristitiam, quam habebat de infirmitate ejus; erat enim necessarius Ecclesiae.

(51) Rom. edit., hunc sperat praemittere, et se quoque in brevi venturum ad eos.

Nam ad Thessalonicenses : « Videte, ait, ne tristemini de dormientibus, sicut et cæteri qui non habent spem (*I Thess. iv, 12*). » Se autem sic tristem futurum dixerat de excessu Epaphroditi, quia solatium ejus et auxilium requirebat; non tamen ut quasi perditum lugeret.

(Vers. 28.) « Sollicitus itaque misi eum, ut cum illum videritis, iterum gaudeatis, et ego meliore animo sim. » Affectionem mutuam habuisse Epaphroditum et plebem Philippensium significat, quem videntes iterum in lætitiâ se excitarent, et Apostoli animus lætaretur; quia meliori animo fit, qui ad charos suos mittit revisendos.

(Vers. 29, 30.) « Excipite ergo illum in Domino cum omni gaudio, et hujusmodi in honore habete; quia propter opus Christi usque ad mortem accessit, in interitum tradens animam suam; ut suppleret id quod vobis deerat circa meum officium. » Quamquam individua esset charitas Epaphroditi et plebis; tamen etiam ab Apostolo commendatur, ut amplius chariorem illum faciat: maxime propter hos, qui forte tam chari non essent circa ejus affectum; in omni enim plebe diversitas est. Hinc est unde et prælium ejus memorat, quod non dubitavit propter opus Evangelii emori: hoc est, non deterritus est minis et pressuris infidelium, sed perstitit in exhortatione fidelium, ut impleret quod deerat plebi in traditione juxta dispensationem Apostoli. Qui ergo a morte non retrahit animam suam in interitum, hanc tradit juxta vitam præsentem, sicut et Dominus dicit: « Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam (*Matth. xvi, 25*). » Perditio hæc interitus est; quia secundum mundum qui animam suam tradit pro Christo, amittit eam; in futurum tamen conservabit eam.

CAPUT III.

(Vers. 1.) « De reliquo, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis mihi quidem non est pigrum, vobis autem necessarium. » Ostendit sollicitudinem suam, quam gerit circa profectum illorum; quia impiger est ad scribendum eis quæ necessaria sunt utilitati illorum.

(Vers. 2.) « Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. » Hos designat qui, invidentes gentibus, pravitate colloquiorum suorum everterant Galatas, suadentes eis ut circumciderentur. Quos omni genere vitandos et spernendos docet, quasi canes qui primum oblatrant, dehinc morsu sævo male operantur in carnem.

(Vers. 3, 4.) « Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Deo servimus: et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fiduciam habemus; quamquam ego habeam fiduciam et in carne. » Manifestum est quia credentes ipsi circumcidunt cor suum, ut amputata erroris nebula, aspiciant et agnoscant

(52) Rom. edit., *Si quis alius videtur..... ego magis, circumcisione octavi diei.*

(53) Codex Laud., *comparatione Christi, in veritate sunt damna.*

A Dominum creaturæ. Hoc est spiritu Dei servire, et gloriari in Domino Jesu Christo, qui legem spiritus dedit, ut carnis gloria exinaniretur; Apostolus tamen etiam hanc fiduciam habebat, ut, si vellet, gloriaretur de carnis circumcisione: sed sciens vacuum esse hanc gloriam, repudiavit eam.

(Vers. 5, 6, 7.) « Si quis videtur confidere in carne, ego magis, circumciscus octava die (52), ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem pharisæus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam quæ ex lege est, conversatus sine querela. Sed quæ mihi lucra fuerant, 259 hæc arbitratus sum propter Christum damna. » Quantum ad legis culturam pertinet, et ad ejus justitiam servandam, et ad studium hæresis Pharisæorum, et juxta zelum traditionis paternæ in persequendo Ecclesiam, hic parem non habuit; in cæteris enim erant consortes ejus, qui similiter essent natura Judæi. Sed quæ lucra videbantur juxta humanum sensum, comparatione Christi inventa sunt damna (53). Quare damna, nisi quia jam tempus non erat, ut Lex servaretur? inania enim erant hæc omnia, et impedimenta, ne accederetur ad gratiam; et quia hæc sunt carnalia, nostra vero spiritualia. Ideo autem de tribu se dicit Benjamin, ut genus suum extolleret super hos, qui (54) de patriarchis concubinarum Jacob filiis ducunt originem, aut propter illos, qui erant proselyti. Unde dicit: « Ego magis, circumcisione octavi diei, ex genere Israel; » ut ostenderet primum se esse inter Judæos: sed hoc se contemnere propter spem promissam a Christo. Hebræi tamen propter Abraham dicti sunt; immutata est enim littera propter sonum, ut non vocarentur Abræi, sed Hebræi: ut apud veteres cum diceretur medidie, et esset absurdum, immutata est littera, ut diceretur meridie. Si enim origo ex Abraham est, ex ipso trahi debet et nomen, non ex Heber, qui sexta generatione est super Abraham (*Gen. xi, 14*). Si enim in Abraham reformari cœpit genus hominum, et ipse est pater fidei, ex ipso et nomen et lingua Hebræa. Prima enim lingua, quæ erat sine nomine, cum huic redditur, ex eo nomen accipit. Nam nulla causa est, ut ex Heber trahat nomen; Abraham enim Chaldæus fuit, non tamen Hebræi Chaldæam linguam habent (55).

D (Vers. 8-11.) « Verum quidem omnia arbitror damna esse propter eminentiam scientiæ Christi Jesu Domini mei, propter quem omnia damna duxi, et arbitror stercora; ut Christum lucrifaciam, et ut inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est: sed eam quæ est per fidem Christi, quæ ex Deo est, justitiam super fidem ad cognoscendum eum, et virtutem resurrectionis ejus, et communicationem passionum ejus, conformans me

(54) Rom. edit., *extolleret, sive propter hos, qui, etc.*

(55) Mss. aliquot, *non tamen Chaldæi linguam habent Hebræam.*

morti ipsius; si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis. » Cum superius de genere Abrahamæ, et de lege, et de justitiis ejus, et meritis observantium loqueretur, hæc omnia detrimentum deputans ad comparationem promissionum Salvatoris, nunc addit non solum hæc: « Sed et omnia damnum esse propter eminentiam, inquit, scientiæ Christi Jesu Domini mei. » Post legem et justitias ejus, quæ erunt hæc omnia; nisi ut ipsi vitæ corporis animæque anteponatur agnitio Christi? Si enim, ut dicit ad Colossenses, « in Christo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. II, 3); » cuncta quæcunque sunt, nullius momenti ducenda sunt, ut ad excellentiam sapientiæ et scientiæ hujus pervenire contingat. Sufficit ergo, imo exuberat justitia, quæ ex fide est, non ex lege ad salutem, quæ ex cognitione Christi gratia Dei indulta est. Cognitio enim mysterii incarnationis, et passionis, et resurrectionis ejus perfectio vitæ est, et thesaurus sapientiæ; ubi enim sapientia, ibi est et vita; quia vita non est ubi stultitia est. Denique Salomon: « Stultus, ait, per risum agit mala (Prov. x, 23). » Qui enim intelligit sui causa Christum hominem factum et passum, et victa morte resurrexisse, contemptis et spreto omnibus, hunc sequitur, cujus præsidio videt se a morte liberatum, quærens causas ad promerendum eum; ut vel in aliquo illi vicem possit reddere, ut adhuc majora consequi mereatur promissa in resurrectione.

(Vers. 12.) « Non quod jam acceperim, aut jam justificatus sim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si comprehendam, in quo et comprehensus sum (56) in Christo Jesu. » Quoniam in tota epistola gaudere se testatur in eis, et laudat obedientiam eorum et fidem, ne forte quasi homines inflatione, eo quod jam digni essent, extollerentur: nunc per suam personam adhuc deesse sibi ad justificationem implendam aperta voce declarat, ut contendat addere in operibus bonis. Si enim hic qui tanta præditus dignitate est, adhuc deesse sibi perfectionem confitetur; quanto magis hi intelligerent elaborandum sibi esse, ut justificationum merita adipiscerentur! Ideo subjicit: « Sequor autem, inquit, ut comprehendam, in quo et ut comprehensus sum a Christo. » Dum enim errore et æstu mentis fluctuaret, 260 de via Domini diffidens, misericordia Dei quasi fugientem gratiam Christi comprehendit eum in via, euntem ad conturbandam et affligendam Ecclesiam, ad hoc ut donum Dei addiceret (57), et gratiam quam refutabat et sciret pro hac etiam mori lucrum esse: ideoque non se posse obesse credentibus, sed sibi, si non crederet, qui rem salutarem per ignorantiam insequeretur. Ad hoc ergo comprehensus est, id

A est, a præscientia Dei (58) requisitus inventus est, et didicit mysterium Christi; ut in omni vita sua augmentum faciens meritorum, comprehendat destinatum præmium, promeritus eum, quem didicit sui causa occisum.

(Vers. 13, 14.) « Fratres, ego me non arbitror adhuc comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea autem quæ ante sunt, extendens me, secundum destinatum insequor ad palmam supernæ Dei vocationis. » Hoc est quod supra dixit, quia ideo laborare se significat, ut quotidie in melius proficiat, semper extendens se ad potiora; ut illa quæ retroacta sunt obliviscens, meliora sectetur: non quia mala sunt, sed quia parva sunt ad meritum collocandum: in melius autem proficiendum, ut ad destinatum cœleste præmium occurratur; causa enim tam admirabilis et invisibilis præmii non leviter utique certandum esse pronuntiat.

(Vers. 15.) « Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. » Superius perfectum esse se negat, sed juxta promissum, ut adhuc addatur ad meritum: ad comparationem autem cæterorum, qui res divinas negligentius curant, perfecti dicendi sunt, qui adhibita solertia, perfectionis iter ambulant. Hoc ergo sentiendum est, ut in melius proficiant. « Et si quid aliter sentitis, id quoque vobis Deus revelabit. » Hoc dicit, ut si quid amplius ad culturam melioratæ conversationis excogitaverint, Dei existiment donum esse, ne per hoc inflarentur.

(Vers. 16.) « Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, et in eo ambulemus. » Ne qua hinc oriretur præsumptio, et putaretur quod a Deo non erat revelatum; ideo subjicit dicens: « Ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, » hoc est, non extra regulam disciplinæ sapere in conversatione fidei: sed hoc sapere, quod commune sit et modestum in evangelica veritate.

(Vers. 17, 18, 19.) « Imitatores mihi estote, fratres, et considerate eos, qui sic ambulant, sicut habetis formam nostram. » Vult illos sollicitos esse, ne pravorum hominum subtilitate capiantur, et notare unumquemque qualiter et conversetur et doceat; ut his jungantur, in quibus sensum magistri sui agnoverint. « Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc vero et flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis est interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione illorum (59), qui terrena sapiunt. » Hi quos significat, e numero eorum sunt qui Galatas everterant. Cum dolo enim ambulantes, Ecclesias Dei subvertebant, sub nomine Christi judaismum colendum prædicantes, quasi sibi Christus promissus sit. Quos cum dolore et lacrymis memorat; quia saluti cre-

(56) Rom. edit., *Non quod apprehenderim, aut jam perfectus sim; sequor autem si quomodo comprehendam.*

(57) Nonnulli mss., *addiceret, cujus gratiam*

refugiebat.

(58) Gill. in marg. et Rom. edit. in corp. cum mss. quibusdam, *id est, a præsentia Dei.*

(59) Rom. edit., *et gloria in pudendis illorum.*

dentium obsistebant, de cibis edendis et non eden- A
dis quæstiones moventes, quasi salus in esca sit, aut venter Deus, quem juxta legem mundis escis delectari putabant, gloriantes in pudendis circumcisis; hoc est, terrena sapere: qui autem spiritualia sapit, in fide, in spe, in charitate gloriatur. Ad locum autem hunc non pertinet, (60) ut quæstus causa aut gulæ dixerit: « Quorum Deus venter est. »

(Vers. 20, 21.) « Nostra autem conversatio in cœlis est; unde et Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ, secundum operationem suam, qua possit etiam subicere sibi omnia. » Spiritualia curantes in cœlis agere dicuntur, cum ipsi adhuc sint in terris; quomodo mali Principes et Potestates, cum sint adhuc B
ipsi in firmamento, conversatione tamen in terris sunt. Christianorum ergo actus in cœlis sunt, ubi et spes salutis eorum est, qui est Christus, quem omnis fides expectat ad transfigurationem corporis carnis; ut quod ex humo est, (61) indutum spiritali veste, conforme efficiat adventu majestatis suæ corpori gloriæ suæ, juxta operationem suam, id est secundum virtutem suam, « qua possit subicere sibi omnia; » hoc est, quia per resurrectionem mortuorum et immutationem in gloria apparebit virtus Domini 261 manifestata, comprimens omnes Principes et Potestates, ut manifestetur ipse Deus et Dominus esse omnium.

CAPUT IV.

(Vers. 1.) « Itaque, fratres mei charissimi et desideratissimi, gaudium meum et corona, sic state in Domino, dilectissimi. » Commonet ut in eadem fide perseverent; gaudium enim ejus ad præsens constantia illorum est, et in futurum corona. Discipulis enim in agone victoribus, dignus erit corona magister.

(Vers. 2, 3.) « Evodiam rogo, et Syntychen obsecro idem sapere in Domino. Et te rogo etiam, germane compar, adjuva illas quæ laboraverunt mecum in Evangelio cum Clemente, et cæteris, qui sunt mihi participes operum, quorum nomina sunt in libro vitæ. » Evodiam et Syntychen ad prudentiam amplificandam (62) hortatur, adjuvantibus quos memorat, ut sicut in operibus Evangelii profecerant, proficerent et in scientia et sapientia Dei, quos omnes merito fidei in libro vitæ haberi pronuntiat.

(Vers. 4.) « Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete. » Lætus Apostolus in operibus et fide eorum, ad cumulandam alacritatem suam exoptat illos in hoc studio proficientes, in Domino semper gaudere; hoc est enim quod iterat, ut se vera affectione gaudere in illis ostendat.

(60) Eadem Rom. edit., *Ad locum autem hunc pertinet.*

(61) Mss. nonnulli, *ut quod ex uno est.*

(62) Eras. et seq. edit., *ad prudentiam amplectendam.*

(63) Rom. edit., *sed per omnem orationem et*

(Vers. 5, 6, 7.) « Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus prope est. In nullo solliciti sitis: sed per omnia oratione et prece, cum gratiarum actione postulationes vestræ innotescant (63) apud Deum. Et pax Dei, quæ exsuperat omnem mentem (64), custodiat corda vestra, et sensus vestros in Christo Jesu. » Nunc exemplo eorum alios vult lucrari; cum enim modestia eorum manifestata fuerit, id est, rationabilis conversatio, lucebunt opera eorum, et non deerunt, qui imitentur bonum illorum; ut non solum priorum gestorum, sed et aliorum augmentum (65) consequantur; ut sicut dictum est, labores fructuum suorum edant (*Psal. cxxvii, 2*). Quando enim fructus operum suorum alios acquirit ad opus bonum, labores eorum qui acquisiti sunt, proficient eis, quorum exemplo bona opera imitari cœperunt.

« Dominus, ait, prope est. In nullo solliciti sitis; » hoc est, præparatos esse debere, et vigilare in oratione et prece, Deo gratias agentes, seposita mundi sollicitudine, illud sperare, et ante oculos habere, quod Dominus repromisit, unde et gratias ei agendas docet; Domino enim imminente, sollicitudo sæculi cessat. Ut quid enim solliciti sint de re cito peritura? Ac per hoc, « postulationes vestræ notæ, inquit, fiant apud Deum. » Quæ notitia assiduitate fit, et vigilantia orationis. Tunc demum munitionibus pacis suæ, « quæ omnem exsuperat mentem, custodiat corda vestra in Christo Jesu. » Hoc ideo dixit, quia cum Deo qui habet pacem, non timet omnem mentem adversam; tutus enim est pace Dei omnis diligens Deum in Christo Jesu. Quis enim non metuat eum, quem scit Dei esse amicum?

(Vers. 8, 9.) « Quod reliquum est, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque magna, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque laudabilia, si qua virtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate. Quæ et didicistis et accepistis, et audistis, et vidistis in me; hæc agite, et Deus pacis erit vobiscum. » In conclusione, quæ reliqua erant, ad imitationem perfectionis exponit; ut ea quæ non solum in vituperationem non cadunt, verum etiam laude digna sunt, et cogitantes et agentes, secuti formam Apostoli, Deum pacis habeant secum. Deus noster vere Deus pacis est, qui non rogatus quasi potens, non timidus quasi infirmus ad pacem hortatur, in tantum ut et peccata in se commissa concedat; cum possit utique terrore manifestatæ potentiae, et ineffabilis magnitudinis suæ etiam invitos (66) non ad pacem cogere, sed ad subjectionem. Sed hujusmodi pax mundi est, non Dei, cujus ipsa natura pax est.

preces..... notas fiant, etc.

(64) Quidam. mss., *quæ exsuperat omnem sensum.*

(65) Codex Laud., *sed et aliorum meritum.*

(66) Mss. Vall., *terrorem manifestare potentiae suæ..... et etiam invitos, etc.*

(Vers. 10.) « Gavisus sum autem in Domino magnifice, quod tandem **262** aliquando reflorueritis ad hoc, ut pro me sentiat, in quo et sentiebatis; (67) occupati enim eratis. » Nunc alacritatem suam propensiolem factum ostendit; quia in quo negligentiores facti fuerant, adhibita solertia, opus pristinum iterarunt, memores facti Apostoli sui; ut fructus suos ad eum mitterent condendos in horreo cœlesti, ubi neque tinea, neque rubigo exterminant (*Matth. vi, 20*).

(Vers. 11, 12, 13.) « Non quasi propter penuriam dico; ego enim cognovi in quibus sum sufficiens esse. Scio et abundare, scio et humiliari (ubique et in omnibus imbutus sum) et saturari, et esurire, et abundare, et penuriam pati: omnia possum in eo qui me confortat. » Non se sui causa in hoc eorum opere gaudere, sed in profectu eorum ipsorum se ante omnia contentum, Deo adjuvante, testatur; ut neque de penuria contristaretur, neque de abundantia exsultaret, sciens quia et abundantia frequenter extollit, et tolerata penuria divitias cœlestes acquirit. Horum tamen opera in se benigna declarat; multorum enim necessitatibus profuit.

(Vers. 15, 16, 17.) « Scitis autem et vos, Philippenses, quia in principio Evangelii, cum profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicaverit in ratione dandi et accipiendi, nisi vos soli; quia in Thessalonica cum essem, semel et iterum usibus meis misistis: non quia munus quæram, sed requiro fructum crescentem in rationem vestram. » Hæc idcirco commemorat, ut audientes in memoria et laude esse opera sua, non dubitent illa accepto ferri apud Deum, sed magis studium fidei adhibeant.

(Vers. 18.) « Percepi tamen omnia, et abundo; repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ a vobis missa sunt in odorem bonæ suavitatis, hostiam acceptabilem, placentem Deo. » Non otiose commonet debere fieri, nec aliunde hortatur, quod factum profitetur; nisi quia aut negligentius, aut minus copiose, sicut solitum erat ab eis fieri, factum videbatur; ut reminiscentes priorum operum, scirent se minus fecisse quam cœperant. Licet

(67) Rom. edit., *magnopere, quod..... reflorueritis, ut pro me sentiat id, quod sentiebatis.*

A enim non improbet factum, sed significet devotiores illos ante in opere hoc fuisse; tamen gratum esse, et accepto ferre Deum (68), quasi sacrificium placitum. Denique Dominus ait: « Facite eleemosynam, et ecce omnia munda vobis sunt (*Luc. xi, 41*). » Quam gratum ergo opus est, ut omnem maculam hominis et sordes emundet!

(Vers. 19.) « Deus vero meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Jesu. » Ideo discrevit, dicens: « Deus meus; » ut secundum ea quæ præstabat meritis ejus, auxilia adessent, et desideriis eorum, in copia magnitudinis bonitatis suæ in gloria Christi Jesu. Gloria est Christi Jesu, cum Dei nutu Christianorum implentur desideria secundum evangelicam disciplinam.

(Vers. 20.) « Deo autem et Patri nostro gloria in sæcula sæculorum, amen. » Hic non discrevit, sed generaliter ait: « Deo et Patri nostro gloria. » Deus est propter timorem, Pater autem honoris causa, et quia ab ipso est omnis origo; ipse enim dixit in Malachia propheta: « Si Deus ego sum, ubi est timor meus? et si Pater ego sum, ubi est honor meus (*Malach. i, 6*)? »

(Vers. 21.) « Salutate omnem sanctum in Christo Jesu (69). » Hunc salutate in Christo Jesu, qui se sanctificat; ut Christo dignus habeatur, qui dixit: « Sancti estote; quoniam ego sanctus sum, Dominus Deus vester (*Levit. xix, 2*). »

(Vers. 22.) « Salutant vos qui mecum sunt fratres. » Salutatio fratrum solatium invicem præstat, quasi imagines enim exhibet divulsorum. « Salutant vos omnes sancti, maxime qui de Cæsaris domo sunt. » Hos significat propensiolem affectum habere circa eos, qui de domo Cæsaris sunt, istos et potiores supra memoratis ostendit fratribus; quia hos et sanctos appellat.

(Vers. 23.) « Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro, amen. » Quoniam de Salvatoris persona quæstiones oriuntur, hic ut soliditatem in eo divinitatis approbet, tuitionem gratiæ ejus spiritui nostro exoptat.

(68) Rom. edit., *et acceptum ferri apud Deum.*

(69) Rom. edit., *Ille salutatur in Christo Jesu.*

IN EPISTOLAM B. PAULI AD COLOSSENSIS.

263 PROLOGUS.

Colossenses pseudoapostoli evertere nitebantur, ut post prædicationem Epaphræ sive Archippi philosophicis disputationibus irretirent simplicitatem mentis eorum: ne spernerent rationes elementorum, quibus quasi gubernatur vita humana. Idcirco hos Apostolus hortatur per epistolam, et admonet ne alicui præter Christum aliquam esse spem putarent, et deciperentur.

D

CAPUT PRIMUM.

(Vers. 1, 2, 3.) « Paulus apostolus Christi Jesu per voluntatem Dei, et Timotheus frater, his qui sunt Colossis sanctis et fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. » Caput epistolæ solito more scribit ad eos, in quo et sanctis et fidelibus fratribus litteras se ordinare prosequitur, quibus exoptat Dei gratiam manere per Christum.